

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ШАРҚШУНОСЛИК ИНСТИТУТИ
УЗОҚ ШАРҚ ВА ЖАНУБИЙ ОСИЁ ТИЛЛАРИ ФАКУЛЬТЕТИ

Қўлёзма ҳуқуқида

УДК : 809.92-3

ББК : 81.2(5 Инз)

М - 54

МУХТАРОВА МУНИСАХОН МУХУТДИНОВНА

ТАКРОР СЎЗЛАРНИНГ ГРАММАТИК ТАҲЛИЛИ

5A220102 – ЛИНГВИСТИКА МУТАХАССИСЛИГИ (МАЛАЙЗИЯ ТИЛИ)

Магистр

академик даражасини олиш учун ёзилган

диссертация

Илмий раҳбар: доц Акрамжан Каримов

ТОШКЕНТ – 2011

КИРИШ

Ҳозирги пайтда хорижий тилларни ўрганиш, ўргатишга юртимизда катта аҳамият берилмоқда. Бугун жаҳон ҳамжамиятидан ўзига муносиб ўрин эгаллаб бораётган мамлакатимиз учун, чет эллик шерикларимиз билан ҳамжиҳатликда, ҳамкорликда ўз буюк келажагини қураётган халқимиз учун хорижий тилларни мукамал билишнинг аҳамиятини баҳолашга ҳожат йўқ.[1] Кейинги йилларда Жанубий Шарқий Осиё минтақасининг йирик давлатларидан бири бўлиб келаётган Малайзия тилини ўрганиш, бу соҳада керакли мутахассисларни тайёрлаш ва шу орқали ўз ўқитувчи ва таржимонларига эга бўлиш масаласи Ўзбекистон учун амалий аҳамият касб этиб бормоқда, буни ҳам ҳукуматимизнинг мамлакатимизда шарқ тилларни ривожлантириш учун ташлаган муҳим қадамлари сифатида баҳоланмоқда.

Сўнгги йилларда мустақил давлатимизнинг Малайзия билан бўлган аълоқалари мустаҳкамланиб бормоқда. Бу ҳамкорлик нафақат иқтисодий, сиёсий ва маданий жиҳатлардан, балки ижтимоий соҳада ҳам ўз аксини топмоқда.

Маданий жабҳаларда ҳамкорликни чуқурлаштириш, миллий кадриятларга содиқлик, тарихий-маънавий меросни тиклаш, асраб-авайлаш ва бекаму-кўст келгуси авлодга етказиш; ижтимоий ҳодиса сифатида миллий онгнинг биринчи шарти бўлган тилни сақлаб қолиш, глобаллашув жараёнлари билан боғлиқ бугунги янгиланишлар даврида тилга тўғри муносабатда бўлиш, бу борада пайдо бўлаётган айрим салбий қарашлар олдини олиш, тилнинг миллий кўзгуси ва кўрки бўлмиш халқ тафаккурининг манбаи бўлган бадий (адабий) тил такомилига эришиш.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш йўлга қўйилган бир пайтда Ўзбекистонда Малайзия тилидан таълим бериш жараёни ривожланиб бормоқда. Мамлакатимизда мавжуд институтларнинг баъзиларида Малайзия тилини ўқитиш жуда ҳам яхши йўлга қўйилмоқда.

Бундан ташқари, Ўзбек ва Малай халқларининг урф-одатлари ҳамда тилларининг баъзи ўхшашликлари, Малай тилини юқори даражада ўрганишни тақозо қилмоқда.

Шу билан бирга Малайзиядан келган ўқитувчиларнинг ўзлари бевосита бизнинг талабаларга дарс бериши бу тилнинг мамлакатимизда чуқур ўрганилишига, Малайзия халқи маданияти, тарихи, санъати ва ҳоказолар ҳақида аниқ тасаввурларга эга бўлишимизга ёрдам беради. Таълим беришнинг замонавий усуллари қўллаш, аудио-видео техникалардан фойдаланиш таълим жараёнини мустаҳкамламоқда, бу эса мазкур тилни ўрганишга қизиқувчиларнинг сонини оширмоқда.

Шу маънода биз ҳам Малайзия тилини юртимизда ривожлантириш мақсадида, институтда олган билимларимиз натижасида муҳим аҳамият касб этувчи “Малай тилида такрор сўзларнинг қўлланилиши” мавзуси бўйича илмий изланиш олиб боришга ҳаракат қилдик.

Мазкур илмий ишимиз “Малай тилида такрор сўзларнинг қўлланилиши” деб номланиб, **ишимизнинг объекти** малай тилидаги такрор сўзлар, яъни отларда, сифатларда ва феълларда такрорий шаклларининг қўлланилишдаги ўзига хосликларини тадбиқ этишдан иборатдир.

Илмий ишимизнинг долзарблиги. Илмий жиҳатдан Малай ва Ўзбек тилидаги такрор сўзларни қиёслаш йўли билан илк бора ўрганилаяпти.

Илмий ишимизнинг мақсади Малай тилидаги такрор сўзларнинг сўз туркумларида ҳосил бўлиши ва қўлланилишидаги ўзига хосликларини қисман ўзбек тили грамматикаси билан қиёсан таҳлил қилишдан иборат.

Малай тилида отнинг такрорий шакли кўплик маъносини ифодалайди, шунингдек, маънони кучайтириш учун қўлланилади. Малай тилидаги такрор сўзларнинг ўрни, аҳамияти, ясалиши ҳақида илмий изланишлар олиб бориш ҳозирги кунда Ўзбек-Малай тилшуносларининг долзарб масалаларидан бири деб ҳисоблаймиз. Чунки, Малай тилида соҳаси бўйича илмий изланиш олиб бориш энди-энди йўлга қўйилмоқда.

Илмий ишимизда қуйидаги вазифаларни ўз олдимизга қўйганмиз:

- Малай тилида такрор сўзларнинг бошқа сўз туркумлари билан қўлланилишини таҳлил қилиш;

- Такрор сўзларнинг турли шакллариининг таркибини аниқлаш;

Ишимизнинг илмий янгилиги. Малай тилидаги такрор сўзларнинг ўрни, аҳамияти ва ясалиши ҳақида илмий изланишлар олиб боориш ҳозирги кунда Ўзбек-Малай тилшуносларининг долзарб масалаларидан бири деб ҳисоблаймиз. Ўзбек тилида илк бор Малай тилидаги такрор сўзларнинг ҳосил бўлиши ва уларнинг қўлланилишидаги ўзига ҳосликларини тадбиқ этаётганимиз ишнинг долзарблигидир.

Малай тили соҳаси бўйича ўзбек тилида амалга оширилаётган илмий изланишлар етарли даражада бўлмаганлиги сабабли, бизнинг ушбу илмий ишимиз келажакда Малай тили соҳасида таълим олувчи ёш авлодга жуда ас kotaди ва Ўзбек-Малай тилшунослари учун ҳам муҳим аҳамият касб этишига шубҳа йўқ.

Илмий ишимизнинг илмий ва амалий аҳамияти. Диссертация материалларидан Малай тилини ўрганиш жараёнида, қўлланма ва дарсликлар тузиш жараёнида, Малай тили лексикологиясини ёритиб берувчи барча соҳаларда, Малай тили грамматикасига оид маҳсус курслар тузишда фойдаланиш мумкин.

Илмий ишнинг методи. Илмий ишимиз таҳлилий, қиёсий-грамматик, ҳисоб-китоб методлари ёрдамида ёритилди.

Мавзунинг ўрганилганлик даражаси. Ҳозирги мазкур мавзукунгача Ўзбек-Малай тилшунослари томонидан кўриб чиқилмаган. Шу сабабли илмий ишимизнинг манбаи сифатида Рус тилидаги «Грамматика малайского языка» номли, Инглиз тилидаги «Malay for everyone» номли, Малай тилидаги “Tatabahasa

Dewan”, “Bahasa Melayu” номли китобларидан фойдаланилди.

Шунингдек, ишда Тошкент давлат шарқшунослик институти, Алишер Навоий кутубхонаси ва Фанлар академияси қошидаги фундаментал

кутубхоналаридан кенг фойдаланилди. Хусусан, ўз ўрнларида малайча-инглизча, инглизча-малайча луғатлардан имкон қадар иш жараёнида фойдаланишга ҳаракат қилинди.

Илмий ишимизнинг тузилиши. Мазкур илмий ишимиз кириш, икки боб, хулоса ҳамда фойдаланилган адабиётлар рўйхатидан иборат.

Кириш қисмида мазкур ишнинг долзарблиги кўрсатилиб, мақсад ҳамда вазифалари белгиланади.

Асосий қисмда Малай тилидаги такрор сўзларнинг тўрт тури ҳақида сўз юритилиб, уларни бошқа сўз бирикмалари билан қўлланилиши ҳақида тўлиқ маълумотлар бериб ўтилган.

Масалан:

Buku(китоб)__ buku-buku(китоблар)

Pena(ручка)__ pena-pena(ручкалар)

Rumah(уй)__ rumah-rumah(уйлар)

Orang(одам)__ orang-orang(одамлар)

Малай тилидаги отларнинг такрорий шакли ўзбек тили грамматикасига мос келади, аммо ўзбек тилида отларнинг жуфт шакллари ҳам мавжуд.

Жуфт ва Такрор шакллар Ўзбек тили грамматикасида алоҳида-алоҳида бўлим бўлсаларда, аммо Малай тилида жуфт сўзни ҳам такрор сўзни ҳам бир термин остида, яъни KATA GANDA деб ўрганамиз.

Сифат ва феълларда ҳам такрор сўзлар қўлланилади. Масалан:

Besar(катта)__ besar-besar(жуда катта)

Kecil(кичкина)__ kecil-kecil(жуда кичкина)

Berlari(югурмоқ)__ berlari-lari(бир неча бор югурмоқ)

Menari(рақс тушмоқ)__ menari-nari(кўп маротаба рақс тушмоқ)

Хулосада киришда қўйилган мақсад ва вазифалардан келиб чиққан ҳолда яқунланиб, хулосалар баён этилган.

Тадқиқот давомида фойдаланилган адабиётлар ва интернет сайтлар келтириб ўтилган.

Бу ишимизга мисоллар 20дан ортиқ турли текст, бадий адабиёт, халк оғзаки ижоди ва турли луғатлардан танлаб олинган.

Диссертасия пухта ўрганиб чиқиш натижасида танлаб олинган 50дан ортиқ жадваллардаги мисоллар билан бойитилди.

Мавзуни янада кенгрок бойитиш мақсадида, ўзбек, туркий ва уларга кардош бўлмаган бошқа тиллардан далиллар келтирилди.

Мисол учун, Француз олими- шарқшунос Ж.Лени Такрор сўзларни гуруҳларини туркумларга ажрата туриб, сифатларни 2 хил ясаиш имконини ҳисобга олган:

Тўлиқ ва тўлиқсиз.[1]

О.Бётлингнинг такроран ифодаланувчи сўзларнинг маънолари ҳақида кўйидагича сўз юритади: Маънони кучайтириш учун ишлатиладиган такрор сўзлар сифатларда, равишларда, сифатдошларда келиши аффиксациядан фарқ қилади.[2]

Такрор сўзлар ҳақидаги изланишлар ва уларнинг лингвистик моҳиятини очишга тегишли бўлган қатор ишлар туркиётда 80-йилларда пайдо бўла бошлади. Шулар жумласига профессор Дмитриевнинг илк бор бир вақтнинг ўзида ҳам такрор, ҳам жуфт сўзларни ўрганиб чиқиб, туркумларга ажратган илмий ишини киритиш мумкин.[3]

Н.А.Баскаков қорақалпоқ тили юзасидан ўз кузатишларида, шу тилда сўз яшаш усуллари ҳақида сўз юрита туриб, бу ерда турли такрор сўзларни киритиб ўтган,

[1]-Ж.Лени “Грамматика французского языка” М-1965 76бет

[2]-О.Бётлинг (перевод с немецкого) Л-1961

[3]-Дмитреев Н.К. “Парные словосочетание в башкирском языке” Изв. АНСССР, отдел гуманитарных наук Л-1930 12,13бетлар

Баскаков такрор сўзларни 4 гуруҳга бўлиб ўрганган:[1]

1. Кучайтирувчи жуфт-такрор сўзлар.

Тёбе-тёбе(тоғ)

Ойин-ойин(ўйин-ўйин)

2. Йиғувчи такрор сўзлар
3. Турдош маънолардаги такрор сўзлар

Палов-малов

Шара-бара

4. Биринчи бўғини қисқартирилган такрор сўзлар

Тим-тирислик(қоп-қоронғу)

Жавъ-жаракъ

А.Кайдаров уйғур тилида жуфт-такрор сўзлар ва уларнинг ўзига хосликларини кенг масштабда ўрганиб чиқган. У такрор сўзларни ташкил топиш усуллари бўйича системалаштирган ва уларни 4 гуруҳга бўлган:[2]

1-гуруҳ бир хил такрор сўзларни ўз ичига олади, яъни такрор сўз ўзакни икки марта ҳеч ўзгаришсиз такрорланиши натижасида ҳосил бўлади:

Пат-пат, хир-хир, пир-пир...

2-гуруҳ турдош маънодаги такрор сўзлар:

- а) қофиядош такрор сўзлар: **ат-мат, ғиринг-пиринг**
- б) шакли турлича такрор сўзлар: **шалақ-шулуқ, шақир-шуқур**
- с) кесишган такрор сўзлар: **қип-қизил, еп-еник**

3-гуруҳ турдош маъноларни ифодалаш учун қўлланиладиган такрор

[1]-Баскаков Н.А. «Каракалпакский язык» Изд.АН СССР М-1956 185бет

[2]-Кайдаров А. «Парные и поворные слова» Л-1951 17бет

6

сўзларни бириктиради:

Ейлап-ейлап топалмадим

Қарап-қарап кўзум талди

Бора-бора унутти...

Кайдаровнинг мазкур ишида таянч иборалар сифатида жуфт-такрор сўзлар термини ҳам биргаликда ишлатилади.

В.Егоров ўзининг мақолаларидан бирида айтади: “Дунёнинг жуда кўп тилларида сўз ясалишининг энг қадимий ва энг осон усулларидан бири такрор сўздир. Бир ҳил сўзни икки мартаба қайтарилиши яъни, такрор сўз сифат ёки миқдорни орттириш, ҳаракат тезлигини ёки такрорийлиги билан боғлиқдир. [1]

Бир талай тилларда такрор сўзлар хатто отларнинг кўплик даражасини, сифатларнинг оширма даражасини, айирувчи сонлар ва ҳақозоларнинг грамматик категориялари кўрсаткичи ҳисобланади.

Егоров яна такрор сўзларни туркиётда келиб чиқиши ҳақида гапирди: “Такрор сўз туркиётда анчагина кенг учрайди, жумладан, сифатнинг оширма даражасини билдирувчи қадимий шакллар: ширин-ширин асал, очдан-оч, қип-қизил...” [2]

Ўзбек тилшунослигида такрор сўз, жуфт сўз ва қўшма сўзларнинг фарқи боғланмаган ҳолда кўриб чиқилади. Б. Мадалиевнинг “Ўзбек тилида қўшма сўзлар” номли илмий асарида ўзбек тилида такрор сўзларнинг мавжудлиги ҳақида ва улар жуфт сўзлар билан бир-бирига тенг ва қўшма сўзларга маъно жиҳатдан яқинроқ келишини айтиб ўтади. Сўз ясалиши усулида бир ҳил маънога эга бўлган сўзлар қайтарилади ёки маънолари бир-бирига қарама-қарши бўлган сўзлар келади. Бунинг натижасида, умумийлаштирувчи [3]

Егоров В.Г «Словосложение в тюркских языках» Л-1971

[2]-Егоров В.Г «Словосложение в тюркских языках» 1971

[3]-Мадалиев Б.”Ўзбек тилида қўшма сўзлар” Тошкент1972 93бет маънони ифодаловчи такрор сўз ҳосил бўлади: бешта-бешта, бости-бости, ота-она, куч-қувват...

Такрор отларнинг маънолари

От- нутқнинг энг асосий бўлаги ҳисобланиб, дунёнинг барча тилларида такрор сўз бўлиб келиши ва гапда турли маъноларга эга бўлиши мумкин:

1. Кўплик маъноси. – Темир йўл ёқасига арава-арава кетмон, беллар, ломлар, замбиллар таҳланди.(С.Аҳмад)

2. Такрор от предмет ёки ҳаракатнинг солиштирилгандаги ташқи ўхшашлигини ифодалайди. Бу қуйидагича рўй беради:

- Предметнинг ташқи кўриниши солиштирилади. – Сал ўтмай йигит бир даста қоғоз билан кириб келди, пешонасидан маржон-маржон тер қуярди.(С.Аҳмад)

- Шакл ёки аҳволнинг ўзига хослиги таъкидланади. – Ойқиз тоғ-тоғ пахталарга афтун бўлган ҳолда фаҳр билан тикиларди.(Ш.Рашидов)

- Маъжозий маъно. – Қоннинг ҳисоби йўқ, ерга шимилган, ёш ҳам дарё-дарё унинг комида. (О.Матчон). – Эшитдик, олам-олам ҳурсанд бўлдик.(К.Яшин)

3. Такрор отлар предмет миқдори ҳақида тасаввур беради, аниқроғи унинг, бундай такрорий шакл лексик маънони кучайтириб, миқдорнинг

ерно маъносини ифодалайди.- Токча-токча эски, янги уставлар, луғатлар, газета комплеклари...(А.Мухтор)

4. Такрор сўз миқдор маъносини кучайтиради.- Биз мамлакатда донг таратган, том-том китоблар ёзган, бир олимнинг эшигини тақиллатмоқчимиз.(А.Мухтор)

5. Такрор отлармаъжозий маънони ифодалашга ҳам қодир. у шакл т лилиги билан ажралиб туради. Агар такрор сўз гапда маънони кучайтириш учун ҳизмат қилса, шу билан бирга кўчирма маънон ҳам таҳмин қилинади, яъни жонли ижро ва бунда такрор сўзнинг таъсири кучаяди.Такрор

усули билан кўлга киритилган маъжозий маънонинг образлилиги кучаяди ва ёрқинроқ кўринади.-

Бу мавсум меҳнатнинг буюк тақдири,

Ҳовуч-ҳовуч нурга тўла чаноқлар.(Гулистон)

...Азоб-уқубатларни енгдим, тоғ-тоғ; қийинчиликларни шердай енгиб, раҳбар бўлиш ҳуқуқига ўз пешона терим билан эришдим.(Ш.Рашидов)

6. Такрор сўзлар давомийлик ва такрорийликни ифодалайди.- Ҳадеб соқол-соқол дейсиз,- дадам ҳам бўш келмади.(Х.Тўхтабоев)

Ҳадеб конфет-конфет деяверасанми, мен ҳозир конфетни вазаси билан отиб юбораман.(Тошкент оқшоми)

Замонавий Ўзбек тилидаги сонларга бағишланган қатор ишларда, фақатгина бир сонини турли ҳил такрорланиши ҳақида сўз юритилади.[1]

Сўроқ олмошлари такрор сўз сифатида ишлатилганда, кўплик ва кучайтирилган маъноларни ифодалайди.[2]

Ким? Нима? Сўроқ олмошлари такрорланиб келганда кўплик маъносини ифодалайди. Масалан: Нима-нима, сенда юрак ҳам, йигитлик ғурури ҳам қолмабдику, жиян?(Я.Шукуров)

Ким-ким келишади? Ким-ким бораркан?

Қанча, неча, не сўроқ олмошлари ҳам такрор сўз бўлиб келганда кўплик маънони ифодалайди. Масалан: Сиз билмайсиз, Содиқ ака менинг бошимга не-не кунларни солмади?(К.Яшин)

У назарида неча-неча тош йўл босган кўриндию, орқасига қараб беихтиёр ёқасини ушлади.(И.Раҳим)

Кўринг қанча-қанча ишларни бажариб қўйдик.

Феъллар такрор сўз бўлиб келганда ҳаракатнинг давомийлигини, унинг такрорийлигини ва яна ҳаракатнинг яқунланмаганлигини ифодалайди. Масалан: Ҳо-ҳо-ҳо...Қотиб-қотиб кулган бўлдим жўрттага.(Х.Тўхтабоев)

Ёнида кимдир жўзиб-жўзиб хуррак отарди.(Ғ.Ғ"улом)

I-БОБ. ТҰЛА ТАКРОР ВА ЯРИМ ТАКРОР СҰЗЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ

Малай тилида такроп сўзлар ўзини жуфт ҳолда такропранишидан ҳосил бўлади. Бунда ўзак тўла ҳолда ёки ярим ҳолда такропраниши мумкин. Бундан ташқари ўзакдаги такропранаётган сўзнинг бирор ҳарфи ёки бўғини қофияли ҳолда такропраниши мумкин. Қўшимчали тўла такроп сўзларни ҳам кузатишимиз мумкин. Шунга кўра Малай тилидаги такроп сўзларни 4 гуруҳга бўлишимиз мумкин:

1. **Penggandaan penuh**- Тўла такроп сўзлар
2. **Penggandaan separa**- Ярим такроп сўзлар
3. **Penggandaan berentak** ёки **bersajak**- Қофияли такроп сўзлар
4. **Penggandaan berimbuhan**- Қўшимчали такроп сўзлар

ТҰЛА ТАКРОР СҰЗЛАР

Тўла такроп сўзлар шундай сўзларки, ҳеч қандай ўзгаришларсиз ўзакни яна бир бор қайтариб такроплашдир. Бунда ҳеч қандай қўшимча қўшилмайди.

Pulau-pulau(ороллар)

Buku-buku (китоблар)

Cantik-cantik (жуда гўзал)

Tinggi-tinggi (жуда баланд)

Sungguh-sungguh (жуда кўп)

Tiba-tiba (тўсатдан)

Mandi-mandi (бир неча бор чўмилмоқ)

Minum-minum (бир неча бор ичмоқ)

Mata-mata (шпион)

Laban-laban (ўргимчак)

Kura-kura (тошбақа)

Ўзакда қўшимчаси мавжуд бўлган сўзлар ҳам такрор ҳолда қўлланилиши мумкин, булар қўшимчали такрор сўзлар гуруҳига киритилади.

Масалан:

Pemimpin-pemimpin (бошлиқлар)

Pelatih-pelatih (машқ қилувчилар)

Persatuan-persatuan (жамиятлар)

Kehendak-kehendak (хохишлар)

ЯРИМ ТАКРОР СЎЗЛАР

Ярим ҳолда такрорланувчи сўзлар шундай сўзларки, бунда ўзак иккинчи бор такрорланаётганда биринчи ўзакнинг ярмигина такрорланади ҳолос. Ўзак бирликда ёки ясама сўз бўлиши мумкин. Ярим такрор сўзлар ўзакнинг олдидан ёки орқасидан келиши мумкин. Агарда такрор сўз бирлик маъносида қўлланилса ўзакнинг биринчи бўғини такрорланади ва биринчи такрорлангани ўзакнинг олдидан қўлланилади. Биринчи бўғиндаги унли такрорланганда кучсизланиб, қисқа е унлисига ўзгаради. Масалан:

Laki lalaki lelaki ((эркак киши)

Jari jajari jejari (бармоққа ўхшаш)

Siku sisiku sesiku (тирсакка ўхшаш)

Rambut rarambut rerambut (сочга ўхшаш)

Langit lalangit lelangit (шифтга ўхшаб)

Ярим такрор сўзларда қўшимчали сўз келса такрорланиб келган иккинчи қисми қўшимчасиз ишлатилади. Бундай ҳолатлар кўпинча сифатлар ва феълларда кўзга ташланади. Феълларда бу шакллар ўзакнинг бошида ёки охирида қўлланилиши мумкин.

Биринчи ўзакда қўшимчали феъл қатнашган мисолга диққатингизни қаратинг:

Berlari-lari (югурмоқ)

Mencari-cari (қидрмоқ)

Terdiri-diri (турмоқ)

Sepandai-pandai (ақлли бۆлмоқ)

Қўшимчали ярим такрор сўзларни иккинчи ўзақда ҳосил бўлишига диққатингизни қаратинг:

Kasih-mengkasih (яхши кўрмоқ)

Cinta-mencintai (севмоқ)

Kejar-mengejar (қувламоқ)

Tolong-menolong (ёрдам бермоқ)

Bantu-membantu (кўмаклашмоқ)

ОТЛАРДА ТАКРОР СЎЗЛАР

Отларда ҳам такрор сўзлар учрайди, улар муайян маъноларни англатади. Ҳосил бўлган отлар ясама от, бирликдаги от, кўпликдаги от ва қўшма отлар бўлиши мумкин.

Отларни такрор ҳолда келишини 3 гуруҳга бўлишимиз мумкин, улар:

1. Тўла такрор отлар.
2. Ярим такрор отлар.
3. Қофияли такрор отлар.

ОТЛАРДА ТЎЛА ТАКРОР СЎЗЛАР

Тўла такрор сўзда от такрор ҳолда келганда ўзаги ўзгармайди. Такрорланган отларниг барчаси бирликда, кўпликда, ясама ва қўшма от бўлиши мумкин. Масалан:

1. Бирликда қўлланувчи такрор от.
 - a. Қўшимчасиз қўлланувчи такрор отлар:

Ayat(гап)_ **ayat-ayat**(гаплар)

Budak(бола)_ **budak-budak**(болалар)

Buku(китоб)_ **buku-buku**(китоблар)

Kereta(машина)_ **kereta-kereta**(машиналар)

Sekolah(мактаб)_ **sekolah-sekolah**(мактаблар)

Tadika(боғча)_ **tadika-tadika**(боғчалар)

Cerpen(ҳикоя)_ **cerpen-cerpen**(ҳикоялар)

Bunga(гул)_ **bunga-bunga**(гуллар)

b. –ан орт қўшимчали такрор отлар.

Sayur(сабзавот)_ **sayur-sayuran**(сабзавотлар)

Tepi(саёз)_ **tepi-tepian**(саёзликлар)

Bunga(гул)_ **bunga-bunga**(гуллар)

Panggir(чегара)_ **panggir-panggiran**(чегаралар)

Bayang(соя)_ **baying-bayangan**(соялар)

Biji(уруғ)_ **biji-bijian**(уруғлар)

2. Ясама такрор отлар

Ketua(бошлик)_ **ketua-ketua**(бошликлар)

Pelatih(машғулотчи)_ **pelatih-pelatih**(машғулотчилар)

Tanaman(экин)_ **tanaman-tanaman**(экинлар)

Pertubuhan(жамият)_ **pertubuhan-pertubuhan**(жамиятлар)

Kementerian(вазирлик)_ **kementerian-kementerian**(вазирликлар)

3. Қўшма такрор отлар

Қўшма такрор отлар 2 гуруҳга бўлинади. Биринчи турда қўшма сўзнинг биринчиси такрорланиб келади. Иккинчи турида икки сўзнинг қўшилиши орқали ясалган қўшма сўз тўлалигича такрорланиши лозим.

Масалан:

Kertas kerja(иш қоғози)_ **kertas-kertas kerja**(иш қоғозлари)

Rumah sakit(касалхона)_ **rumah-rumah sakit**(касалхоналар)

Mata pelajaran(дарс)_ **mata-mata pelajaran**(дарслар)

Roda tenaga(ғилдирак энергияси)_ **roda-roda tenaga**(ғилдирак энергиялари)

Jawatan kuasa(комитет)_ **jawatan-jawatan kuasa**(комитетлар)

Suruhan jaya(комиссия)_ **suruhan-suruhan jaya**(комиссиялар)

Tanggung jawab(жавобгарлик)_ **tanggung-tanggung jawab**(жавобгарликлар)

ОТЛАРДА ЯРИМ ТАКРОР СЎЗЛАР

Отлардаги ярим такроп сўзлар асосан биринчи ўзакнинг биринчи бўғини такрорланши орқали ҳосил бўлади. Биринчи бўғинидаги унли ҳарф ўз шаклини е_унлисига ўзгартиради. Масалан:

Langit(шифт)_ **lalangit** _ **lelangit**(шифтга ўхшаш)

Siku(тирсак)_ **sisiku** _ **sesiku**(тирсакка ўхшаш)

Kura(тошбақа)_ **kukura** _ **kekura**(тошбақага ўхшаш)

Laki(эркак)_ **lalaki** _ **lelaki**(эркакка ўхшаш)

Pohon(дарахт)_ **porohon** _ **perohon**(дарахтга ўхшаш)

Такроп ҳолда қўлланувчи отларнинг маънолари.

Такроп ҳолда қўлланилувчи отларнинг камида 5 та маънолари бор.

1. Такроп от қўплик маънони ифодалайди, бирор нарса ёки предметни қўплик микдорини кўрсатади. Масалан:

Meja(стол)_ **meja-meja**(столлар)

Ketua(бошлик)_ **ketua-ketua**(бошлиқлар)

Jabatan(бўлим)_ **jabatan-jabatan**(бўлимлар)

2. Такроп от бирор ҳайвон номини кўрсатиш учун бирлик маъносини ифодалайди. Масалан:

Biri-biri (қўй)

Rama-rama (капалак)

Kupu-kupu (капалак)

Kunang-kunang (ўт пашша)

Kura-kura ёки **kekura** (тошбақа)

Labi-labi yoki lelabi (тиниксув тошбақаси)

3. Такроп от ўхшахслик, бир ҳил кўринишга эга бўлиш маъноларини ифодалайди. Масалан:

Gula_ **gula-gula**\ **gegula** (шакарга ўхшаш)

Kuda_ **kuda-kuda**\ **kekuda** (отга ўхшаш)

Orang_orang-orang (одамга ўхшаш)

4. Такроп от турли хил, ҳар хил турдаги деган маъноларни ифодалайди. Масалан:

Sayur_sayur-mayur (турли хил сабзавотлар)

Kuih_kuih-muih (турли хил пишириклар)

Lauk_lauk-pauk (турли хил таомлар)

5. Такроп от гумон, ноаниқлик маъносини ифодалайди. Масалан:

Apa_apa-apa (ҳеч нарса)

Siapa_siapa-siapa (кимдир)

Mana_mana-mana (қаердадир)

Bila_bila-bila (қачондир)

ОТЛАРДА КАТА GANDA SELURUH (тўла такроп сўзлар)

Anai-anai(чумоли)	Anai-anai itu membuat saragnya di bukit.(чумоли ўз инини Тепаликда қурди)
Angan-angan (мақсад, орзу)	Zahid menyimpan angan-angan untuk menjadi jurutera.(Зоҳиднинг учувчи бўлиш орзуси бор)
Ating-anting (зирак)	Anting-anting itu sungguh cantik. (Бу зирак жуда чиройли)
Biri-biri (қўй)	Pakaiannya itu dibuat daripada bulu biri-biri.(Унинг бу қўйлаги қўй терисидан тайёрланган)
Epok-epok	

(кадолат махсулотлари)	Erok-erok enak dimakan ketika panas.(Қандолатчилик махсулотларини иссиғида ейиш мазали)
Gula-gula (канд)	Kakak-kakak membelikan adik gula-gula kegearannya. (синглим
Jemput-jemput (майдаланган)	укамга ўзи ёқтирган конфетини олиб берди) Rohani sedang menggoreng jemput-jemput pisang. (Роҳани ҳозир
Jentik-jentik (чивин личинкаси)	майдаланган бананни қовураяпти) Ubat jentik-jentik itu dimasukkan ke dalam kolam (Чивин личинкасига қарши дори ҳовуз ичига солинди)
Kelip-kelip (ялтироқ ёнар пашша)	Terdapat banyak kelip-kelip pada malam hari (Кечқурунлари
Kisi-kisi (панжара)	кўп ялтироқ пашшалар бўлади)
Kupu-kupu (капалак)	Pak Mail mengupah pekerja itu memasak kisi-kisi di rumahnya. (Жаноб Меил уйига панжара кўйиб берган ишчига пул тўлади)
Labah-labah (ўргимчак)	Adik mengajar kupu-kupu yang beterbangan itu (Укам учаётган
Laying-layang (варрак)	капалак ортидан қувди)

Mata-mata (шпион)	Bangunan usang itu dipenuhi sarang labah-labah (Бу ташландик бино ўргичак тўрлари билан тўла)
Oleh-oleh (сувенир)	Hazami terjatuh ketika hendak mengambil layang-layang yang tersangkut pada dahan pokok. (Ҳазани дараҳт шохларига илиниб қолган варрагини олаётиб йиқилиб тушди)
Undang-undang (қонун)	Mata-mata itu diarahkan untuk gerak-geni sindiket wang palsu. (Шпион полициячилар пул ўғрисининг ҳатти-ҳаракатларини кузатиб турарди) Ayah membawa oleh-oleh ketika melawat kenalnnya di Singapura. (Отам Сингапурдаги танишининг олдига борганда соувенир олиб келди)
Gegendang (қулоқ пардаси)	Undang-undang jalan raya perlu diperketat untuk mengurangkan kadar kemalangan di Negara itu. (Асосий йўл қоидаси мамлакатдаги баҳтсиз ҳодиса даражасини камайтириш учун мустаҳакам ишлаб
Jejantik (чивин личинкаси)	чиқилиши керак)
Kekabu	Ayat contoh

(капок дараҳти)	Гапларда мисоллар
Kekisi (панжара)	Doktor Amin sedang memeriksa gegendang telinga. (Шифокор Амин ҳозир касални кулоқ пардасини текшираябди)
Lelebah (ўргимчак)	Jejentik membiyak dalam air jernih yang bertakung.(Чивилар ўз личинкаларини кўлмак сувида очадилар)
Lelabu (қовоқ)	Ladang seluas lima hektaritu ditanami pokok kekabu. (Беш гектар
Lelaki (эркак киши)	жойга капок дараҳти кўчатлари экилди) Pak Daud mamasang kekisi pda tingkap rumahnya. (Жаноб Давуд
Lelangit (талай)	уйининг ойналарига панжара ўрнатди) Lelebah ialah sejenis seranasa berkaki lapan. (Ўргимчак
Perijat (бурга)	саккиз оёқли ҳашоратдир)
Sesiku (бурчакни ўлчовчи асбоб)	Minuman yang disi di dalam lelabu lebih nyaman rasanya. (Қовоқ ичида сақланадиган ичимлик мазалироқ бўлади) Lelaki yang becermi mata itu pensharah di kolej swasta. (Кўзойнак таққан бу киши хусусий колледжда маърузачи бўлиб ишлайди)

	Lelangit adik berdarah kerana tercucuk tulang ikan. (Балик қилтаноғи санчилиб қолгани учун укамнинг талайи қонаб кетди) Dia membakar tilam yang dihingari perijat itu. (У бургага тўлиб кетган кўрпачани ёқиб юборди) Sisiku digunakan untuk mengukur sudut tepat. (Бурчакнинг тўғри эканини билиш учун бурчакни ўлчайдиган асбобдан фойдаланиш керак)

ЎЗБЕК ТИЛИДА ТАКРОР СЎЗЛАР

Ўзбек тилида отнинг жуфт формаси умумлаштириш, жамлик маъноларини ифодалайди:

Қовун-тарвуз (қовун, тарвуз ва шунгга ухшаш бошқа полиз экинлари),
қозон-тавоқ (қозон, тавоқ ва шунгга ухшаш бошқа ошхона анжомлари).

Жуфт отларнинг баъзилари ма;нони кучайтириш учун ишлатилади. Буларда эса жамлик умумлаштириш ма;нолари кузга яққол ташланади:

Холпошша ойимникида киши келиб, тез юрасиз, деб ҳоли-жонимга қуймай олиб кетди.(Ҳамза)

Қудрат электрни дадасига гапиравериб, колхоз монтери Андрейга югуравериб, уларнинг қулоқ миясини эб ташлади.(Ҳ.Н)

Отнинг такрорий формаси куплок маъносини ифодалайди, шунингдек, маънони кучайтириш учун қўлланади: Колхозимизда омбор-омбор ғалласи...(Ҳабибий). Унинг кузларидан оппоқ соқолига қатра-қатра ёш томар эди.(А.Қ). Ўғит ғўзанинг томир-томирларига сингсин. (Ойбек).

-У.Турсунов, Ш.Мухтаров “ҳозирги ўзбек адабий тили” Тошкент Ўзбекистон -1992йил

СИФАТЛАРДА ТАКРОР СЎЗЛАР

Сифатларда такроп сўзлар асосан 4 усул билан ясалади, булар: тўла такроп сифатлар, ярим такроп сифатлар, кофияли такроп сифатлар, кўшимчали такроп сифатлар.

СИФАТЛАРДА ТЎЛА ТАКРОП СЎЗЛАР

Сифатларда такроп сўзларнинг қўлланилиши жуда осон, яъни ўша сифатни ҳеч қандай ўзгаришсиз такроп-лаш орқали ясалади. Масалан:

Besar-besar (катта-катта)

Kecil-kecil (кичик-кичик)

Tinggi-tinggi (баланд-баланд)

Rendah-rendah (паст-паст)

Panjang-panjang (узун-узун)

Tumpul-tumpul (ўтмас, чарҳсиз)

Bijak-bijak (жуда ақлли)

Hijau-hijau (ям-яшил)

Kuning-kuning (сап-сарик)

Merah-merah (қип-қизил)

Тўла такроп-ланвчи сўзларнинг гапдаги ўрни куйидагича бўлади:

1. **Rumah di Bandar itu besar-besar.** (Бу шаҳардаги уйлар баланд-баланд.)
2. **Buah pokok durian itu kecil-kecil.** (Дуриан дараҳти меваси кичик-кичик бўлади.)
3. **Tinggi-tinggi bangunan di Bandar itu.** (Бу шаҳардаги бинолар баланд-баланд.)
4. **Pokok di kebun bunga itu rendah-rendah.** (Гул боғдаги дараҳтлар кичик-кичикдир.)

Тўла такрор сифатлар ке...ан конфикси билан бирга ҳам қўлланиши мумкин. Ке...ан қўшимчали сифат, ўша сифатга ўхшаш ёки ўша сифатга якин турувчи деган маънони билдради. Масалан:

Kuning (сарик)___ **kekuning-kuningan** (сарғиш)

Merah (қизил)___ **kemerah-merahan** (қизғиш)

Malu (уятчан)___ **kemalu-maluan** (уятчанроқ)

Hijau(яшил)___ **kehijau-hijauan**-яшилга ўхшаҳс

Gila(аҳмоқ)___ **kegila-gilaan**-аҳмоқона

Буларнинг гапдаги ўрни қуйидагичадир:

1. **Warna payunnya kekuning-kuningan.**-Соябоннинг ранги сарғишдир.
2. **Mukanya kemerah-merahan kerana berjemur seharian.**- У кун бўйи қуёшда тобланиб, юзлари қизариб кетди.
3. **Sawah yang terbentang itu kehijau-hijauan.**-Енди куртак чиқарган шолитар ям-яшил кўринди.

СИФАТЛАРДА ЯРИМ ТАКРОР СЎЗЛАР

Ярим такрор сўзлар шндай сўзларки, бунда ўзакнинг ярим қисми такрорланиб келади. Малай тилида ярим такрор сифатлар сони чегараланган. Ярим такрорланувчи сифат ўзакдаги маънони янада кучайтириш вазифасини бажаради. Масалан:

Besar-besaran (катта миқдорда)

Gila-gilaan (ўта аҳмоқ, девона)

Kecil-kecilan (митти)

Takut-takutan (ўта кўрқан)

Буларнинг гапдаги ўрни қуйидагичадир:

1. **Upacara sambutan hari kemerdekaan kali ini diadakan secara besar-besaran.** - Бу галги “Мустақиллик куни” байрами катта миқёсда нишонланди.

2. **Pemuda itu berkelakuan gila-gilaan selepas kematian tunangnya.**-Бу йигит ёрининг вафотидан сўнг девона бўлиб қолди.

СИФАТЛАРДА КАТА GANDA SELURUH (ТЎЛА ТАКРОР СЎЗЛАР)

Baik-baik (жуда яхши)	Penduduk Taman Seri Angkasa baik-baik.(Таман Сери Ангкаса аҳолиси жуда яхши одамлар)
Baru-baru (жуда янги)	Perabot di rumah saya baru-baru belaka.(Уйимдаги жиҳозларим ҳали жуда янги)
Besar-besar (жуда катта)	Rumah di kampung itu besar-besar. (Бу қишлоқдаги уйлар жуда катта)
Cantik-cantik (жуда чиройли)	Lukisan yang dipamerkan itu cantik-cantik. (Кўрғазмадаги портрет жуда чиройли эди)
Comel-comel (жуда ақлли)	Anak kucing peliharaannya comel-comel. (У боқаетган мушук боласи жуда ақлли эди)
Enak-enak (жуда мазали)	Makanan yang dijual di restoran itu enak-enak. (Бу ресторанда сотиладиган овқатлар жуда мазали)
Gagah-gagah	Majapahit mempunyai pahlawan yang gagah-gagah. (Мажапахитнинг жуда кучли паҳлавонлри бор)

(жуда кучли)	Lembu yang meragut rumput itu gemuk-gemuk. (Ўт еяётган сигир жуда семиз экан)
Gemuk-gemuk (жуда семиз)	
Handal-handal (жуда тажрибали)	Pemain Badminton Indonesi handal-handal. (Индонезиялик бадминтон ўйинчиси жуда тажрибали)
Indah-indah (жуда гўзал)	Bahasa yang digunakan di dalam sejak itu indah-indah.(Бу шеърда ишлатилган сўзлар жуда чиройли)
Kaya-kaya (жуда бой)	Menantu Encik Malik kaya-kaya. (Жаноб Маликнинг куёви жуда бой)
Kecil-kecil (жуда кичик)	Badan pemain bola pasukan itu kecil-kecil. (Бу футбол командаси ўйинчилари жауда кичкина)
Manis-manis (жуда ширин)	Pesakit itu dilarang makan-makanan yang manis-manis. (Касал одамга жуда ширин нарса ейиш таъқиқланади)
Marah-marah	Ayah marah-marah sejak pulang dari pejabat tadi. (Отам офисдан қайтганидан буён жуда жаҳли чиққан)

(Жуда жаҳлдор)	Mereka menulih mangga yang muda-muda untuk dibuat jeruk.
Muda-muda (жуда ёш, пишмаган, хом)	(Улар қуритиш учун ҳали пишмаган манго мевасини танлашди)
Nakal-nakal (жуда шўх)	Murid di kelas itu nakal-nakal. (Бу синфдаги ўқувчилар жуда тўпалончи)
Panjang-panjang (жуда узун)	Sungai di Negara Tailand panjang-panjang. (Таиланддаги дарёлар жуда узун)
Pintar-pintar (жуда ақлли)	Anak Pak Samad pintar-pintar. (Жаноб Самаднинг фарзанди жуда ақлли)
Rajin-rajin (меҳнаткаш)	Pekerja di tapak pembinaan itu rajin-rajin. (Бу қурилиш ишчиси жуда меҳнатсевар)
Ramah-ramah (жуда саҳий)	Masyarakat orang asli itu ramah-ramah. (Туб аҳоли жуда саҳий)
Rapat-rapat (жуда яқин)	Rumah di kawasan itu rapat-rapat. (Бу ҳудуддаги уйлар жуда яқин)

Ringan- ringan (жуда енгил)	Adik menangkut barang yang ringan-ringan saja. (Укам бу нарсани енгиллик билан кўтарди)
Sedikt- sedikit (жуда кам)	Dia mencubit pulut kuning itu sedikit-sedikit. (У шолени сарик пўстини кам-камдан ажратди)
Sihat-sihat (соғлик- саломатлик)	Abang berharap agar kami sekeluarga sihat-sihat. (Акам оиламиз соғсаломат бўлиши учун тилак билдирди)
Susah-susah (жуда қийин)	Soalan yang dikemukakan dalam silan kata itu susah-susah.(У бошқотирмада учратган сўз жуда қийин экан)
Tebal-tebal (Жуда қалин)	Buku yang disusuan dirak itu tebal-tebal. (Китоб жавонига қўйилган китоб жуда қалин эди)
Tua-tua (жуда қари)	Kata mestilah hormat akan orang tua-tua, (Биз кекса одамларни хурмат қилишимиз шарт)

СИФАТЛАРДА КАТА GANDA SEPARA-(ярим такрор сўзлар)

Мазкур мавзу буйича етарлича маълумотлар кўтарилмаган. Шу туфайли мисоллар етарли даражада эмас.

СИФАТ

Ўзбек тилида предметнинг белгисини билдирувчи сўзлар сифат дейилади, ва ҚАНДАЙ? ҚАНАҚА? Саволларига жавоб беради.

Кузги(экин), илмий(иш), фидокор(инсон), юмшоқ(нон) кабилардир.

ФЕЪЛЛАРДА ТАКРОР СЎЗЛАРНИНГ

Феълларда ҳам такрор сўзлар кўлланилиши мумкин, бунда ўзак кўшимчасиз ишлатилади.

Феъллар ҳам тўла такрор, ярим такрор, қофияли ва кўшимчали холда келиши мумкин.

ФЕЪЛЛАРДА ТЎЛА ТАКРОР СЎЗЛАР

Такрорланувчи феъл ўзаги тўлалигича такрорланиб келади. Масалан:

Gelak__gelak-gelak (кулмок)

Geleng__geleng-geleng (бошни кимирлатмок)

Baring__baring-baring (оёк узатиб ётмок)

Pulang__pulang-pulang (уйга кайтмок)

ФЕЪЛЛАРДА ЯРИМ ТАКРОР СЎЗЛАР

Ярим такрор холда келувчи феъл шундай феълдирки, у тўла такрор сўздан хосил бўлади. Бунда такрорланиб келаётган феълнинг биринчи қисми қисқартиришдан ясалади. Ўзак кўшимчаси дастлаб такрорланиб келади, ammo иккинчи қисмида кўшимчасиз такрорланиб келади. Масалан:

Berlari-lari (югурмок)

Mencari-cari (кидирмок)

Bertanya-tanya (сурамок)

Pukul-memukul (урмок)

Menari-nari (ракс тушмоқ)

Bermain-main (уйнамоқ)

Kejar-mengejar (кувламоқ)

ФЕЪЛЛАРДА КАТА GANDA SELURUH-(тула такрор сузлар)

Ada-ada (Тасодифий уй)	Ada-ada saja yang diceritakan yangoleh Anis tentang rakan serejabatnya. (Анисни дусти хакида гапириши биз учун тасодиф булди)
Baring-paring (оёк узатиб ётмоқ)	Petani itu baring-paring di bawah pokok untuk melepaskan lelah. (Дехкон чарчогини чикариш учун дарахт тагига оёгини чузиб ётди)
Duduk-duduk (Утириш, дам олиш кечаси)	Sekumpulan budak-lelaki duduk-duduk di tangga pasar raya. (Бир гурух йигитлар катта бозор олдида дам олиб утиришибди)
Makan-makan (турли хил овкатлар)	Puan Laila dan suaminya mengadakan majlis makan-makan untuk meraikan ulang tahun perkahwinan mereka. (Лайло хоним ва унинг турмуш ўртоғи никох кунларини нишонлаш учун ўтириш қилиб беришмоқчи)
Muntah-muntah (кунгил айниши, кусиш)	Adik muntah-muntah selepas makan nasi di warung itu. (Укам дўкондан олган гуручни егандан сўнг кўнгли айниб колди)
Pulang-pulang	Sudah dua hari Mak Maun tidak pulang-pulan ke rumahnya.

(уйга кайтиш)	(Аллакачон икки кун утди, Жаноб Маун уйига кайтмади)
Tidur-tidur (ухламок)	Saya hanya tidur-tidur ayam. (Мен бироз ухладим холос)

ФЕЪЛЛАРДА КАТА GANDA SEPARA DAN BERSAJAK-(ярим такрор ва қофияли такрор сузлар)

Малай тилида мазкур мавзулар юзасидан мисоллар жуда оз микдорда ва бу мавзуларга оид иборалар оғзаки нуткда хам жуда кам қўлланилади.

II-БОБ. ҚОФИЯЛИ ТАКРОР ВА ҚЎШИМЧАЛИ ТАКРОР СЎЗЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ ҚОФИЯЛИ ТАКРОР СЎЗЛАР

Такрор сўзлар қофияли бўлиб келиши мумкин. Бунда ўзакдаги бирор ҳарф ёки бўғин такрор қўлланганда қофияланиб келади. Қофияли такрор сўзда ўзак тўла такрорланиб келади ва ўзак такрорланиб келганда ҳарф ўзгаради ва ўзаро қофия ҳосил бўлади. Булардан келиб чиқиб қофияли такрор сўзлар 3 гуруҳга бўлинади, булар:

1. Унли ҳарфи такрорланиб келадиган қофияли такрор сўзлар.
2. Ундош ҳарфи такрорланиб келадиган қофияли такрор сўзлар.
3. Эркин қофияли такрор сўзлар.

Унли ҳарфи такрорланиб келадиган қофияли такрор сўзлар шундай сўзларки, унда бирор сўзнинг ўзагидаги унли ҳарф такрорланганда қофияланиб кетади. Бунда унли ҳарфларни бир-бирига уйғунлашиб келишини кузатишимиз мумкин. Масалан:

Sayur-mayur (турли хил сабзавотлар)

Kuih-muih (турли хил ширинликлар)

Selok-belok (турли хил найранглар)

Lauk-pauk (турли хил озикфовкатлар)

Cerai-berai (ажраган бўлмоқ)

Tungkus-tumus (бирор нарсага чуқур, астойдил киришмоқ)

Hingar-bingar (жуда шовқинли)

Hina-dina (содда, камтар)

Ундош ҳарфи қофияланиб келадиган қофияли такрор сузлар шундай сузларки, бунда такрор суздаги бирор ундош ҳарф қофияланиб кетади.

Масалан:

Gunung-ganang (турли хил тоғлар)

Bukit-bukau (турли хил тепаликлар)

Mundir-mandir (пастга тепага)

Kayu-kayan (ҳар хил ўтлар)

Simpang-siur (уер буерга бориш)

Mandi-manda (бир неча бор чўмилмоқ)

Bolak-balik (орқа ё олдинга бориш)

Batu-batan (турли хил тошлар)

Эркин қофияли такрор сузлар шундай сузларки, бунда унли ёки ундош ҳарф такрорланиб келмасдан бирор бошқа буғин қофияланиб келади.

Масалан:

Anak-pinak (жиян)

Saudara-mara (қаридош уруғ)

Lintang-pukang (чорраха)

ҚЎШИМЧАЛИ ТАКРОР СЎЗЛАР

Малай тилида шундай сўзлар борки, улар кўпроқ оғзаки нутқда қўлланилади ва улар ҚЎШИМЧАЛИ ТАКРОР СЎЗЛАРДИР.

Қўшичали такрор сўзлар куйидаги қўшичаларни қўшиш орқали ясалади:

1. Ber-, men-, se- ва ter- олд қўшимчаларини қўшиш орқали ясалади.

Масалан:

Berangan-angan (орзуси бор бўлмоқ)

Melihat-lihat (атрофга қарамоқ)

Sehari-hari (кундан кунга)

Teringat-ingat (ёдга олмоқ)

2. -an ва –nya орт қўшимчаларини қўшиш орқали ясалади:

buah-buahan (мевалар)

rupa-rupanya (унинг кўриниши)

3. ke...an, ber...an, se...nya, men...kan ва men...i конфиксларини қўшиш орқали ясалади:

keanak-anakan (болага ўхшаш)

berpandang-pandangan (бирғбирига қарамоқ)

sebaik-baiknya (энг яхшиси)

melambat-lambatan (кечиктирмоқ)

hormat-menghormati (бирғбирини хурмат қилмоқ)

Қўшимчали такрор сўзлар тире (-) билан ажратиб ёзилиши керак.

Ber- олд қўшимчали такрор сўзлар қуйидаги маъноларни ифодалайди:

1. Кўплик ёки бир нечта , бир қанча маъноларида:

Berpeti-peti (бир нечта сандиқ)

Berguni-guni (зарралар, бир қанча зарралар)

2. Бирор иш харакатини хохиш билан бажариш маъноларида:

3. Сон санок маъноларида:

Bertiga-tiga (Учта-учта)

Berenam-enam (Олтита-олтита)

4. Жамлов маъноларида:

Berpuluh-puluh (Ўнлаб-ўнлаб)

Beratus-ratus (юзлаб)

Ke...an конфиксли такрор сўзлар қуйидаги маъноларни ифодалайди:

1. Бирор нарсага ўхшаган бўлмоқ

keanak-anakan (болага ўхшаш, бола сифат бўлиб қолганлар)

keiggeris-inggerisan (инглизларга ўхшаш)

Sikapnya yang keanak-anaknya itu kurang disukai oleh rakan-rakannya.

(Унинг ёш болага ўхшаган хатти харакатлари дўстларига ёқмас эди)

2. Ўхшаш ёки қиёслаш маъноларида:

Kebiru-biruan (Кўкимтир, кўкка ўхшаш)

Kegila-gilaan (Ахмоққа ўхшаш)

Air laut yang kebiru-biruan itu sungguh menenangkan.

(Кўкимтир денгиз суви жуда ёруғ кўринмоқда.)

3. Жуда сифатини орттирма даражаси маъносида:

Kehairan-hairanan (Жуда хайрон бўлмоқ)

Kemalu-maluan (Жуда қаттиқ уялмоқ)

Milah kemalu-maluan apabila diusik oleh bakal mentuannya.

(Милҳ қайнонаси томонидан чақирилганда қаттиқ уялиб кетди)

Se...nya конфиксли такрор сўзлар жуда маъносида қўлланилади:

Sebaik-baiknya (жуда яхши)

Selama-lamanya (анча вақт)

Budi Enak Zaki akan kami kenang buat selama-lamanya.

(Жаноб Закининг саҳийлиги анча вақтгача ёдимизда бўлади)

Men- ва ter- олд қўшимчали такрор сўзлар бирор иш харакатини бир неча бор такрорлаш деган маъноларда ишлатилади:

Menggaru-garu (бир неча бор қашламоқ)

Melompat-lompat (бир неча бор сақрамоқ)

Datuk menggaru-garu kepalanya yang tidak gatal itu.

(Бобом қичимаётган бошини бир неча бор қашлади)

Ber...an конфиксли такрор сўзлар икки томонлама харакат деган маъноларда келади:

Beratas-atasan (мусобақалашмоқ)

Bertolak-tolakan (бир бирига итармоқ)

Mereka bertolak-tolakan di depan kaunter untuk membeli tiket perlawanan akhir bola sepak.

(Улар охирги футбол мусобақасига билет олиш учун касса олдида бир бирларини суриб, итариб ташлашди)

ОТЛАРДА ҚОФИЯЛИ ТАКРОР СЎЗЛАР

Қофияли такрор отларда такрорланаётган сўзнинг бирор бўғини ёки ҳарфи қофияли бўлиб келади, такрор ҳолда қўлланувчи отларнинг бу турида бутун ўзак такрорланади ва ундаги бўғин ёки ҳарфлар қофияланиб келади. Жуфт ҳолда келганда ўзакдаги ҳарф ўзгариб келиши мумкин.

Қофияли такрор сўзлар камида 3 турга бўлинади:

а. Унли ҳарфи бир ҳил, аммо ундош ҳарфи фарқ қилувчи такрор сўзлар. Масалан:

Sayur_ sayur-mayur (турли хил сабзавотлар)

Kuih_ kuih-muih (турли хил ширинликлар)

Lauk_ lauk-pauk (турли хил озиқ овқатлар)

b. Ундош ҳарфи бир хил, аммо унли ҳарфи фақ қилучи такрор сўзлар. Масалан:

Kayu(ёғоч)_ **kayu-kayan** (ҳар хил ёғочлар)

Bukit(тепалик)_ **bukit-bukau**(ҳар хил тепаликлар)

Gunung(тоғ)_ **gunung-ganang** (турли хил тоғлар)

Suku(бурчак)_ **suku-sakat** (турли хил бурчаклар)

Batu(тош)_ **batu-batan** (турли хил тошлар)

Warna(ранг)_ **warna-warni** (ранг баранг)

c. Товушларида ўхшашлик бўлмаган эркин ҳолда такрорланиб келувчи такрор отлар. Масалан:

Anak(бола)_ **anak-pinak**(жиян)

Sedu(кучли йиғлаш)_ **sedu-sedan**(хўнграш)

Saudara(қариндош)_ **saudara-mara**(қариндош уруғ)

4.ОТЛАРДА КАТА GANDA BERSAJAK (қофияли такрор сўзлар)

Awan-gemawan (Тўп-топ, турли булутлар)	Awan-gemawan berarak di langit. (Осмонда турли-туман булутлар ҳаракатланмоқда)
Batu-batan (турли тошлар)	Batu-batang yang beraneka bentuk itu diambilnya di Kawasan Air Terjun Sekayu.
Bukit-bukau (баланд-паст тепаликлар)	Bukit-bukau itu kelihatan kebiru-biruan. (Баланд-паст тепаликлар кўм-кўк бўлиб кўриняпти)
Calar-balar (тимдаланган, шилинган)	Badannya calar-balar kerana terkena pohon. (Тиконли дарахтга тегиб кетганлигидан бадани тимдаланиб кетди)

Carut-marut (уятсиз, адабсиз сўзлар)	Tidak baik mengeluarkan carut-marut kepada seseorang. (Бировга уятсиз гаплар айтиш яхши эмас)
Cirirt-birit (сув ости)	Beberapa orang pelajar mengalami cirit-birit. (Бир неча ўрганувчилр сув остига шўнғишди)
Desas-desus (пичирлаш)	Jangan mudah berpenganuh oleh desas-desus. (Пичирлаб таъсир қилиш осон эмас)
Gerak-geri (хатти-харакат)	Polis sedang memperhatikan gerak-geri leleki itu. (Полиция бу эркакнинг хатти харакатларини кузатаябди)
Gunung-ganang (баланд-паст тоғлар)	Gunung-ganag di kawasan itu dilitupi salji. (Бу худуднинг баланд-паст тоғлари қор билан қопланган)
Kayu-kayan (турли ёғочлар)	Kayu-kayan Malaysia bermutu tinggi. (Малайзиянинг барча ёғочлари олий сифатли)
Kuih-muih (турли пишириқлар)	Kuih-muih itu dihidangkan untuk tetamu. (Турли пишириқлар меҳмонларга тортиқ қилинди)
Lauk-pauk (турли овқатлар)	Lauk-pauk yang dihadangkan itu sungguh enak. (Тортиқ қилинган барча овқатлар жуда мазали экан)
Rempah-ratus (зираворлар)	Tukang masak itu memasukkan rempah-ratus ke dalam sop tulang. (Ошпаз суюкли шўрвага зираворлардан солди)
Sayur-mayur	Sayur-mayur yang dijual di pasar itu sudah layu. (Бу бозорда

(турли сабзавотлар)	сотиладиган сабзавотлар аллақачон сўлиб қолган)
Serak-sorai (олқишламоқ)	Ladang itu gamak dengan serak-sorai penyokong pasukan bola masing-masing. (Стадион ишқибозларнинг ўз жамоаларига олқишлари билан тўлиб кетди)
Suku-sokat (қариндош-уруғ)	Beliau hanya mengundang suku-sokat yang terdekat ke majlis makan malam di rumahnya. (У кечки овқатга энг яқин қариндош-уруғларини таклиф этди ҳолос)
Tanah-tanah (турли ҳил ерлар)	Tanah-tanah di kawasan itu səsual di Tanami nanas. (Бу эрдаги шидгорзорлар ананас етиштириш учун қулай)
Tindak-tanduk (хатти-харакат)	Tindak-tanduk Badar sejak belakangan ini kurang disenangi oleh rakan-rakannya. (Бадарни олдиндан бор бўлган хатти-харакатлари дўстларини ранжитарди)

ОТЛАРДА КАТА GANDA BERIBUHAN (қўшимчалили такрор сўзлар)

Bau-bauan (атир, хуш бўй ҳид)	Bau-bauan itu dibuat daripada beraneka jenis bunga. (Атирлар ҳиди турли ҳил хушбўй гуллардан олинади)
Biji-bijian (уруғлар)	Biji-bijian banyak mempunyai protein. (Турли ҳил мевалар уруғларида протеин моддаси кўп бўлади)
Buah-buahan	Buah-buahan yang dijual di pasar tani lebih murah. (БУ деҳқон

(турли ҳил мевалар)	бозорида сотиладиган мевалар анча арзонроқ)
Bunga-bunga (турли ҳил гуллар)	Tanah Tinggi Cameron merupakan pusat bunga. (Танах Тигги Камерон Турли ҳил гуллар марказидир)
Daun-daunan (турли ҳил барлар)	Halaman rumah itu dipenuhi dau-daunan kering. (уйимиз ҳовлиси ҳар-ҳил қуриган барглари билан тўла)
Hidup-hidupan (тирик жонзотлар)	Pelbagai hidup-hidupan terdapat di hutan simpan. (Тропик ўрмонларида турли ҳил тирик жонзотлар мавжуд)
Kayu-kayuan (ёғочлар)	Kayu-kayuan di negara ini bermutu tinggi. (Бу мамлақатдаги ёғочлар жуда сифатли)
Orang-orangan (қўриқчи)	Orang-orangan itu diletakkan di tengah sawah. (Шолизорнинг ўртасига қўриқчи ўрнатилди)
Puji-pujian (мақтовлар)	Puji-pujian hanya untuk Yang Maha Esa. (Барча мақтовлар фақатгина Буюк Қудратли Зотгадир)
Sayur-sayuran (сабзавотлар)	Pak Ahmad menyiram sayur-sayuran pada setiap petang. (Жаноб Аҳмад ҳар куни кечки пайт сабзавотларни суғоради)
Tanam-tanaman (экинлар)	Musim tengkujuh menyebabkan tanam-tanaman kurang menjadi. (Муссон ёмғири мавсуми сабаб экинлар ўсмади)
Tumbuh-tumbuhan (ўсимликлар)	Tumbuh-tumbuhan membuat makanan melalui proses fotosintesis. (Фотосинтез қилиш орқали ўсимликлардан овқат тайёрлаш мумкин)

Ubat-ubatan (дори-дармонлар)	Akar-akar kayu itu dikeringkan ubat-ubatan. (Бу дарахтнинг илдизларидан дори-дармон лиш мумкин)
Jahit-menjahit (тикувчиликка оид)	Kakak mengambil kursus jahit-menjahit. (Синглим тикиш учун мўлжалланган стул олди)
Karang-mengarang (ижод, ёзиш)	Mustaffa amat meminati bidang karang-megarang. (Мустафо ижод соҳасига жуда қизиқади)

СИФАТЛАРДА ҚОФИЯЛИ ТАКРОР СЎЗЛАР

Қофияли такрор сўзлар ўзакдаги бирор бўғинга қофияли сўзни такрорланиб келишидан ҳосил бўлади ва сифатдаги маънони кучайтириш учун ишлатилади. Масалан:

Kacau-bilau (тартибсиз)

Kantang-kanting (куп-қурук)

Porok-peranda (нотинч, тартибсиз)

Gelap-gelita (қоп-қоронғу, зимистон)

Gilap-gemilang (ёп-ёруғ)

Kucit-masai (қийин вазият)

Буларнинг гапдаги ўрни қуйидагичадир:

1. Rumah tangannya porok-peranda kerana sikapnya yang tidak bertanggung jawab.- Унинг уй хизматчиси маъсулиятсизлигидан хамма-ёқ тартибсиз аҳволда.

2. Pesta pada malam itu gilap-gemilang.- ўша оқшомдаги байрам жуда ёруғ бўлди.

3. Kejadian rompakan itu berlaku pada waktu malam yang gelap=gelita.- Ўғрилиқ қоп-қоронғу оқшомда содир бўлди.

4. Dia dijumpai dalam keadaan kasut-masai setelah sesat di hutan itu.- У ўрмондан ҳориб келгандан сўнг қийин аҳволга тушиб қолди.

СИФАТЛАРДА КАТА GANDA BERSAJAK-(кофияли такрор сузлар)

Bengkang-bengkak (ункир-чункир)	Jalan ke bukit Fraser bengkak-bendkok. (Фрезер тепалигига борадиган йул ункир-чункирдир)
Campang-camping (илма-тешик)	Pengemis itu berpakaian campang-camping.(Бу девона илма-тешик кийиниб олган)
Goroh-garah (шоша-пиша)	Dia meninggalkan tempat itu dengan goroh-garah. (У бу жойни шоша-пиша ташлаб кетди)
Hangar-bingar (жуда шовкин)	Suasana di pasar itu hangar-bingar (Бу бозордаги ҳолат жуда шовкинлик)
Kacau-bilau (тус-тупалон, тартибсизлик)	Pasukan keselamatan berasaha meredakan kacau-bilau yang berlaku di stadium itu.(Хавсизлик хизмати ходимлари стадионда содир болган тартибсизликларни бартараф етишга эришдилар)
Karut-marut (Сафсата)	Jangan bercayakan cerita yang karut-marut. (Булар булмас хикояларга ишонаверманг)
Kucar-kacir (Тартибсиз)	Perhimpunan aman itu berubah menjadi kucar-kacir.(Тинч утаётган йигилиш тартибсиз ҳолатга айлиб кетди)
Porok-peranda	

(нотинч)	Rumah tang Rahman porok-peranda sebagai akibat campur tangan saudara-maranya. (Рахмоннинг оиласига кариндош-уругларининг кушилиши натижасида нотинч булиб кетди)
Pusat-pasi (холдан томок)	Wajahnya pusat-pasi sejak demam panas. (Унинг куриниши иситмадан кейин анча хоргин булиб колди)
Segar-bugar (Жуда янги)	Sayur-mayuran yang dijual di Tanah Tinggi Cameron segar-bugar. (Танах Тингги Камеронда сотиладиган турли-хил сабзавотлар якндагина келтирилган)

СИФАТЛАРДА КАТА GANDA BERIMBUHAN-(кўшимчали такрор сўз)

Besar-besaran (катта камровли)	Majlis perkahwinan abang diadakan secara besar-besaran. (Акамнинг никох маросими кенг камровда бўлиб ўтди)
Keanak-anakan (болага ўхшаш)	Sifatnya masih keanak-anakan walaupun sudah berusia 20 tahun. (Ёши 20 ёшдан ошган бўлса ҳам у хали ҳам ёш болага ўхшайди)
Kebiru-biruan (кўкимтир)	Air laut itu kebiru-biruan. (Денгизни суви кўкимтир кўринябди)
Kecil-kecilan (еичиерок)	Мак Минах berniaga secara kecil-kecilan. (Мак Минах кичикрок савдо килади)
Kehairan-hairanan	Камил кехаиран-кехаиранан апабила димараҳи ибуня танпа себаб.

(хайрон булмок)	(Онасининг бесабаб газабланишидан Комил жуда хайрон булди)
Kehijau-hijauan (ям-яшил)	Bangunan yang kehijau-hijauan itu baru saja disiapkan. (Бу яшил бино якиндагина куриб битирилди)
Kekuning- kuningan (саргиш)	Sawah itu kelihatan kekuning-kuningan dari jauh. (Бу шолизор узокдан
Kemerah- merahan (кизгиш)	саргиш куриябди) Mukanya kemerah-merahan marah. (Унинг жахли чикканда кизариб кетади)
Kemalu-maluan (уялиб кетиш)	Syahila kemalu-maluan apabila terjatuh di depan rakannya. (Шахила дустининг ёнида туриб уялиб кетди)

ФЕЪЛЛАРДА КАТА GANDA BERIMBUHAN-(кўшимчали такрор сўз)

Berangan-angan (орзуга эга булмок)	Мак Jenin berangan-angan untuk berkahwin dengan anak raja. (Мат Женин рожанинг кизига уйланиш орзусида)
Berbaik-baik (яхши муносабатда булмок)	Adik-beradik itu terbaik-baik semula selepas bergaduh. (Ака- укалар урушиб колишгандан сунг яхши муносабатда була

Berbisik-bisik (пичирламок)	бошлашди)
Berbual-bual (сухбатлашмок)	Mereka berbisik-bisik ketika berada di dalam dewan. (Улар залдаликларида пичирлашиб гаплашишди)
Berderet-deret (саф тортмок)	Ayah berbual-bual dengan datuk di ruang tamu. (Мехмонхонада отам билан бувам сухбатлашишмоқда)
Bergilir-gilir (навбатда турмок)	Berderet-deret di rumah kedai dibina di kawasan itu. (Бу ерда дуконлар бир катор килиб курилган)
Berhati-hati (эҳтиёт бўлмок)	Kami menjaga ibu yang dirawat di hospitalecara bergilir-gilir. (Биз онамни шифохонада навбатма-навбат туриб даволадик)
Berkelip-kelep (кўзни пирпиратмок)	Dia berhati-hati ketika melintas jalan. (У йулни кесиб утаётганда эҳтиёт бўлди)
Berliku-liku (ўнқир-чўнқир)	Penonton tidak berkelip-kelep memandang wajah peragawati itu. (Томошабинлар сахнадаги модел аёлни харакатларини кўз юммасдан томоша килишарди)
Berlumba-lumba (сакраб юрмок)	Jalan ke kampong saya berliku-liku. (Қишлогимга борадиган йул жуда ўнқир-чўнқир)
Berlumba-lumba (сакраб юрмок)	Para peserta berlumba-lumba untuk tiba dahulu di garisan penamat. (Қатнашувчилар финиш чизиғига биринчи етиб келиш учун сакраб-сакраб югуришарди)

Bersiar-siar (сайр килиб юрмоқ)	Dia bersiar-siar di taman bunga dengan adiknya. (У укаси билан гуллар богида сайр киларди)
Bertukar-tukar (алмаштирмоқ)	Murid-murid itu bertukar-tukar alamat pada hari akhir persekolahan. (мактаб укувчилари таътилга чикиладиган сунгги кунларида манзилларини бир-бирлари билан алмашилишиди)
Melihat-lihat (тамоша килмоқ)	Kami hanya melihat-lihat baju yang dijual di butik itu. (Биз бутикдаги сотиладиган кийимларни томоша килдик холос)
Meminta-minta (сурамоқ)	Walaupun miskin, Pak Awang tidak pernah meminta-minta daripada jiran tetangga. (Узи камбагал булса хам жаноб Аванг, қўшилиларидан хеч қачон хеч нарса сўрамаган)
Merata-rata (хар ерга ташламоқ)	Jangan buan sampah di merata-rata tempat. (Ахлатни ҳамма ерга ташламанг)
Merayau-rayau (ишонтирмоқ)	Ayah melarang abang merayau-rayau. (Отам акамга кечкурунгача ишонтиришни таъқиқ қилди)
Menebut-nebut (такрорламоқ)	Wanita tua itu menebut-nebut nama anaknya. (Кампир ўғлини исмини такрорлади)
Menarik-narik (судрамоқ, тортмоқ)	Kanak-kanak itu menari-narik baju ibunya. (Бу болалар оналарининг кийимларини торткилашмоқда)

Menunjuk-nunjuk (кўз-кўз қилмоқ)	Jangan suka menunjuk-nunjuk kekayaan kita kepada orang lain. (Бойлигингизни бошқаларга кўз-кўз қилишга меҳр қўйманг)
Bantu-membantu (бир-бирига ёрдам бермоқ)	Penduduk kampung itu bantu-membantu dalam semua perkara. (Бу кишлоқдаги одамлар ҳар бир ишда бир-бирларига ёрдам беришади)
Cari-mencari (ҳақорат қилмоқ)	Sikap suka cacu-mencacu patut kita hindari. (Биз бировларни ҳақорат қилишга ўрганиб қолишдан ўзимизни тийишимиз керак)
Dengki-mendengki (ҳасад қилмоқ)	Sifat dengki-mendengki akan merosakkan ikatan persehabatan. (Бир-бирига ҳасад қилиш дўстлик ришталарини бузиш мумкин)
Ejek-mengejek (хохолаб кулмоқ)	Perkelahian antara murid itu berpuncu daripada ejek-mengejek. (Ўқувчилар бир-бирини устиларидан кулиб, мазах қилишларидан ўзаро жанжал келиб чиқди)
Sabung-menyabung (гумбурламоқ)	Kilat sabung-menyabung di luar rumah. (Уйнинг ташқарисида чақмоқ гумбурлади)
Surat-menyurat (хат ёзмоқ)	Mereka surat-menyurat untuk bertanyakan khabar masing-masing. (Улар бир-бирини ахволларини сураб, хат ёзиб туришди)
Tolong-menolong (бир-бирига ёрдам бермоқ)	Tolong-menolong amalan yang mulia. (Бир-бирига ёрдам бермоқ хайрли ишдир)

Hormat- menghormati (хурмат қилмоқ)	Kita perlu menanam sikap hormat-menghormati antara ahli keluarga. (Биз оиламиз аъзоларини барчасини хурмат қилишга ўргатишимиз керак)

ХУЛОСА

Мазкур илмий ишимизни Тошкент Давлат Шарқшунослик институтида олган билимларимизнинг натижасида имкон қадар мавзуни ёритишга ва олдимизга қўйган мақсадимизга эришишга ҳаракат қилдик.

Диссертасия ишимизда Малай тилида такрор сўзларнинг қўлланилиши номли мавзуни танлаган эканмиз ушбу мавзуни ёритишимиздан аввал такрор сўзларни ҳосил бўлиши ва ясалишидаги ўзига хосликларини ўрганиб чиқдик.

Малай тили жуда ҳам бой тилдир. Бошқа тилларга хос баъзи хусусиятларга эга бўлишига қарамадан, бошқа ҳеч бир тилга айнан ўхшамайди. Бу тилнинг фонетикаси, мофологияси ҳамда сўз бойлиги ўзига хос.

Малай ҳамда Ўзбек тилларидаги такрор сўзларни қиёслаганимизда куйидаги фикрлар шаклланди:

- Малай ва ўзбек тиллари агглютинатив тилларга хос;
- Иккала тилда ҳам такрор сўзлар кўплик ва кучайтирим маъноларида ишлатилади бундан ташқари, малай тилидаги такрор сўзлар гуруҳларига кўра кўп маъноларни билдиради;
- Малай тилида сўзларнинг такрор ҳолда қўлланилиши кўплик маъносини ифодалайди, шунингдек маънони кучайтириш учун ҳам қўлланилади.

Такрор сўзларни 4 гуруҳларга бўлиб ўрганамиз. Масалан:

Kata Ganda Seluruh – Тўла Такрор Сўзлар

Kata Ganda Separa – Ярим Такрор сўзлар

Kata Ganda Bersajak – Қофияли Такрор Сўзлар

Kata Ganda Berimbuan – Қўшимчали Такрор Сўзлар

Тўла такрор сўзлар шундай сўзларки, ҳеч қандай ўзгаришсиз ўзакни яна бир бор такрорлашдир.

Buku(китоб) __ **buku-buku**(китоблар)

Pena(ручка) __ **pena-pena**(ручкалар)

Tiba(бирданига) __ **tiba-tiba**(тўсатдан)

Sungguh(кўп) __ **sungguh-sungguh**(жуда кўп)

Mata(кўз) __ **mata-mata**(шпион)

Ярим __ холда такрорланувчи сўзларда ўзак иккинчи бор такрорланаётганда биринчи ўзакнинг ярмигина такрорланади. Ўзак бирликда келиши ёки ясама сўз бўлиши мумкин. Ярим такрор сўзлар ўзакнинг олдидан ёки орқасидан келиши мумкин.

Агарда такрор сўз бирлик маъносида қўлланилса, ўзакнинг биринчи бўғини такрорланади ва биринчи такрорлангани ўзакни олдидан қўлланилади. Биринчи бўғиндаги унли ҳарф такрорланади лекин такрорланганда кучсизланиб, қисқа э унлисига ўзгаради.

Laki __ **lalaki** __ **lelaki** (эркак киши)

Jari __ **jajari** __ **jejari** (бармоқ)

Ярим такрор сўзларда қўшимчали сўз келса, такрорланиб келган иккинчи қисми қўшимчасиз ишлатилади. Бундай ҳолатлар кўпинча феъллар ва сифатларда учрайди.

Биринчи ўзакда қўшимчали феъл.

Berlari-lari (югурмоқ)

Mencari-cari (қидирмоқ)

Иккинчи ўзакда қўшимчали феъл.

Kasih-mengkasih (яхши кўрмоқ)

Cinta-mencintai (севмоқ)

Қофияли такрор сўзларда ўзакдаги бирор ҳарф ёки бўғин такрор қўлланганда қофияланиб келади.

Қофияли такрор сўзда ўзак тўла такрорланиб келади ва ҳарф ўзгаради, ўзаро қофия ҳосил бўлади. Шундан келиб чиқиб, қофияли такрор сўзлар 3 гуруҳга бўлинади:

1. Унли ҳарфи такрорланиб келувчи

Sayur-mayur (турли ҳил сабзавотлар)

Kuih-muih (турли ҳил пишириқлар)

2. Ундош ҳарфи такрорланиб келувчи

Bolak-balik (орқага олдинга бориш)

Batu-batan (турли ҳил тошлар)

3. Эркин ҳарфи такрорланиб келувчи

Anak-pinak (жиян)

Saudara-mara (қариндош уруғ)

Қўшимчали такрор созлар ber-, men-, se- ва ter- олд қўшимчаларини, -an ва -nya орқа қўшимчаларини ва ke...an, ber...an, se...nya, men...kan ва men...i конфиксларини қўшиш орқали ясалади.

Ber- олд қўшимчали такрор сўзлар қуйидаги маъноларни англатади:

1. Кўплик, бир қанча ва бир нечта

Berpeti-peti (бир нечта сандиқ)

2. Бирор иш ҳаракатини ҳоҳиш билан бажариш

Berjalan-jalan (хохлаб пиёда юрмоқ)

3. Сон-саноқ

Bertiga-enam (учта-тўртта)

4. Жамлов

Berpuluh-puluh (ўнлаб)

Ke...an конфиксли такрор сўзлар қуйидаги маъноларни англатади:

1. Бирор нарсага ўхшаган бўлмоқ

Keanak-anakan (болага ўхшаб)

2. Ўхшаш ёки қиёслаш

Kegila-gilaan (аҳмоққа ўхшаш)

3. Сифатнинг орттирма даражаси

Kehairan-hairanan (жуда ҳайрон бўлмоқ, лол қолмоқ)

- Иш жараёнида Малай тилининг от, сифат, феъл каби сўз туркумларида такрор сўз ясалиши ҳодисаси кўриб чиқилди.

- Малай тилида такрор сўзларнинг тўла, ярим, қофияли шакллари аниқланди, бундан ташқари кам қўлланиладиган қўшимчали турига ҳам изоҳ берилди.

Бундан ташқари,

1. Ўзбек тилшунослигида такрор сўзлар, туркиётдаги каби ҳозирги пайтгача жуфт ва қўшма сўзлар билан бирга кўриб чиқилади, натижада уларнинг ўзига хосликлари мустақил ҳодиса сифатида охиргача кўриб чиқилмаган.

2. Такрор сўз тил эмас, талаффуз ҳодисасидир. Бу муносабатда такрор сўз , тилнинг бир қисми бўлган содда ва қўшма гаплардан фарқли ўлароқ эркин сўз бирикмасига яқинроқ туради.

3. Тарихий-етимологик муносабатларда такрор сўзлар энг қадимийсидир. Улар баён қилишнинг барча услубларида ҳам ўринлидир.

4. Такрор, жуфт ва қўшма сўзлар фарқи ҳақида баъзи-бир муаллифлар томонидан кўрсатиб ўтилган бўлсада, бизни қизиқтирувчи баъзи саволларга тўлиқ жавоби эмас.

Юқоридаги муаллифлар қўшма, жуфт ва такрор сўзлар гапда уларнинг бўлаги сифатида ишлатилади ва бир ҳил грамматик вазиятни ифодаласада, юқоридаги муаллиф томонидан эса фақат бир томонлама ўрганиб чиқилган. Модомики бу уччала ҳодиса бир-биридан баъзи-бир ўзига хосликлари билан ажралиб тураркан, улар янада кенг ва кўпқамровли изланиш ва тадқиқотларни талаб қилади.

Малай тилидаги такрор сўзларга оид 4 гуруҳ талқини ҳақида ўз ҳулосамизни яқунлашимиздан аввал шуни айтиб ўтиш керакки, Малай тилида юқорида айтиб ўтилган гуруҳлар от, сифат, феълларда ҳам қўлланилади. Бу мавзуларни илмий ишимизда кенг очиб бера олдик деган умиддамиз.

Юқорида олиб борилган тадқиқот натижалари Малай тилини ўрганаётган талабалар учун бошланғич поғона назарий ва амалий жиҳатдан муҳим аҳамиятга эга. Илмий иш материалларини Малай тилини ўрганаётган ўзбек тили гуруҳларига амалий материал сифатида қўллаш мумкин.

Албатта бу илмий ишимиз мавзуси кенг ва қизиқарли, биз эса имкон қадар мавзунини ёритиб беришга ҳаракат қилдик. Шунингдек ушбу мавзу бўйича кўп маълумотлар, очилмаган қирралар мавжуд. Келажакда ушбу мавзунини янада кенгроқ ёритишга, очилмаган қирраларни очиб беришга ҳаракат қиламиз.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

I. Малай тилидаги адабиётлар рўйхати.

1. Abdul Chael “Tatabahasa praktis bahasa Malaysia” PT. Rineka Cipta. Jakarta-2000
2. Asul Wiyanto “Terampil menerapkan kaidah ejaan bahasa Malaysia” PT. Gramedia Widiasavana. Malaysia-2004
3. Dewaki Kramadibrata, Gakrawada. Malaysia (Bahan Ajar Tingkat menengah) Rumah Printing. Malaysia-2005
4. Djonko kentjonodu, Tatabahasa Acuan bahasa Malaysia untuk Penutuk asing, Penerbit Widantama Widya Satra. Jakarta-2004
5. Nik Safiah Karim “Tatabahasa Dewan” DB dan P. KL-2006
6. Abdul Hadi Hasyim “Bahasa Melayu” 2006
7. Mary Tan Swee Ee “Sejarah” 2006

II. Ўзбек тилида фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. И.А.Каримов “Маънавий юксалиш йўлида” Тошкент, “Ўзбекистон”-1998йил
2. И.А.Каримов “Баркамол авлод Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори” Тошкент “Шарқ”-1997йил
3. И.А.Каримов “Ўзбекистон буюк келажак сари” Тошкент “Ўзбекистон” 1998йил

4. Турсунов У. Мухтаров Ш. “Ҳозирги Ўзбек адабий тили” Тошкент “Ўзбекистон”-1992йил

5. Шоабдурахмонов Ш. “ Ҳозирги Ўзбек адабий тили” 1-қисм Тошкент “Ўқитувчи”-1980йил

6. Гаффоров “Инглиз тили грамматикаси” Тошкент-2005йил

7. Мирзаев М. “Ўзбек иши” Тошкент “Ўқитувчи”-1978йил

8. А.Хожиев “Ўзбек тилида қўшма, жуфт ва такрор сўзлар” Тошкент 1963

9. “Ҳозирги замон Ўзбек адабий тили” Тошкент 1966. Том I

10. О.Ҳакимов “Ўзбек тилида такрорий сўзлар”

11. Б.Мадалиева “Ўзбек тилида қўшма сўзлар”

III. *Инглиз тилида фойдаланилган адбиётлар рўйхати.*

1. Almaster “Easy way to master of the Indonesian language” Jakarta-1996

2. “Malay for every one” KL-2006

IV. *Рус тилида фойдаланилган адбиётлар рўйхати.*

1. А.Бонк “Грамматика английского языка” Бишкек-2002

2. Аракин “Грамматика Индонезийского языка” Москва-1972

3. О.Бётлинг (перевод с Немецкого)

4. Н.К.Дмитреев “Парные словосочетание в башкирском языке” АНСССР, Л-1930

5. В.Г.Егоров «Словосложение в тюркских языках» Л-1971

6. С.Низамиддинова «Имена числительные в современном узбекском языке» Тошкент-1961

V. *Фойдаланилган луғатлар рўйхати.*

1. Ж.Бўронов “English-Uzbek dictionary” Тошкент “Фан”-1995йил

2. Ш.Бўтаев “Ўзбекча-Инглизча луғат” Тошкент-2004

3. Kamus DwiBahasa, SasBadi “Melayu-Inggeris, English-Malay” Petaling Jaya-2005

4. Р. Абдурахмонов “Русско-Узбекский словарь” Москва-1954

5. Ibrahim Ismail “Golden English-Malay dictionary” KL-2001

6. Pelanduk publication “English-Malay, Malay-English” Malaysia

VI. *Фойдаланилган сайтлар рўйхати.*

1. www.TataBahasa.com.my
2. www.Google.co.ru
3. www.study Malaysia.com
4. www.EnglishToday.com
5. www.vikipediya.ru
6. www.sasbadi.com
7. www.pelanduk.Com
8. www.Tilshunoslik.uz
9. www.Yandex.ru
10. www.Mail.ru